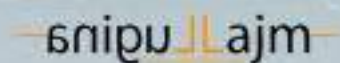

FEBRUAR 2023

OD DO ZAJEDNIČKIH IZAZOVA RESENJA

**OD ZAJEDNIČKIH IZAZOVA
DO ZAJEDNIČKIH REŠENJA**

SADRŽAJ	Uvod i kontekst	7
	Pozadina i metodologija	9
	Demografija	11
	Rezultati istraživanja	15
	Zaključci	33

Ovu studiju je finansirao PCI u sklopu ALVED projekta; međutim, izraženi stavovi ne odražavaju nužno zvaničnu politiku PCI-a

Istraživanje koje je sprovedeno u okviru projekta “Od zajedničkih izazova do zajedničkih rešenja” imalo je za cilj da ispita probleme sa kojima se suočavaju Srbi u četiri opštine koje čine sever Kosova, kao i Albanci koji žive u Preševskoj dolini na jugu Srbije. Obe grupe zauzimaju jedinstveni teritorijalni, socijalni, kulturni i politički prostor, odnosno, u širem smislu, dok one predstavljaju manjinu na Kosovu i u Srbiji, oni predstavljaju većinu ili čine skoro većinsko stanovništvo u regionima obuhvaćenim ovim istraživanjem. Ipak, obe grupe se suočavaju sa specifičnim skupom barijera i izazova kada je u pitanju njihov odnos sa telima lokalnih i centralnih vlasti, kao i sa navigacijom kroz budućnost u postkonfliktnom ekosistemu koji je često obeležen produženim periodima nezvesnosti i sporadičnim incidentima nasilja.

Nakon prestanka oružanih neprijateljstava na Kosovu 1999. godine i pobune u Preševskoj dolini 2001. godine, sporazumi koji su usledili¹ doveli su do mira koji je često nesiguran, od kojih nijedan nije nužno uspeo da podstiče dugotrajni međuetnički suživot ili pomirenje. Potpisivanje Briselskog sporazuma 2013. godine označilo je ogromne promene za sever Kosova, što je dovelo do „integracije“ institucionalnih struktura, odnosno stvaranja opštinskih uprava (Severna Mitrovica, Zvečan, Leposavić i Zubin Potok) koje deluju u okviru kosovskog pravnog i ustavnog okvira. Uprkos tome, kosovski Srbi su bili izloženi raznim oblicima institucionalizovane diskriminacije, posebno kada je u pitanju pristup uslugama, upotreba jezika, kao i dobijanje ličnih dokumenata.² Slično tome, i kao što pokazuju rezultati ovog istraživanja, i Albanci koji žive u Preševskoj dolini na jugu Srbije suočavaju se sa brojnim preprekama, posebno kada je u pitanju njihov odnos sa lokalnim i centralnim strukturama vlasti.

I Srbija i Kosovo su doneli zakone koji priznaju i koji manjinskim zajednicama daju pravo da razvijaju svoj identitet, koriste svoj maternji jezik (zvanično i nezvanično), koji štite njihovo kulturno nasleđe i pružaju pravnu zaštitu od diskriminatornog postupanja.³ U slučaju Kosova, obim i širina ovih pravnih okvira su širi nego u slučaju Srbije, posebno kada je reč o jezičkim pravima,⁴ pošto je srpskom jeziku (u teoriji) dodeljen status jednakosti sa albanskim u pogledu njegove upotrebe na zvaničnom nivou. U Srbiji, manjinski jezici su zaštićeni *Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* i Srbija je potpisnica *Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima*, a oba predviđaju upotrebu manjinskih jezika u oblastima gde oni imaju istorijsko prisustvo. Uprkos tome, u oba slučaja, primena se uglavnom vidi kao manjkava, pri čemu su kosovski Srbi i Albanci u Srbiji prijavili rasprostranjena kršenja relevantnih zakona koji regulišu jezička prava, posebno u sudskom sistemu.⁵⁶

Stoga, a što se može videti iz rezultata kvalitativnog istraživanja koji će biti predstavljeni u narednim odeljcima ovog izveštaja, obe zajednice se suočavaju sa širokim spektrom poteškoća u svom odnosu sa upravnim organima, kao i u ostvarivanju svojih zakonom zagarantovanih prava u njihovom svakodnevnom životu.

¹ Sukob na Kosovu je rezultirao potpisivanjem Kumanovog sporazuma juna 1999. godine, a pobuna u Preševskoj dolini je prekinuta potpisivanjem sporazuma u Konculju u 2002. godine.

² Vidi: *Godišnji izveštaj o statusu prava nevećinskih zajednica na Kosovu. NVO Aktiv, Severna Mitrovica 2022.* godine

³ Na Kosovu su ta prava zagarantovana Ustavom i regulisana su nizom naknadnih zakonodavnih akata koji uključuju, ali nisu ograničeni na, Zakon o upotrebi jezika, Zakon o zaštiti protiv diskriminacije i Zakon o zaštiti kulturnog nasleđa. U Srbiji, Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina takođe pruža garancije za prava manjina da neguju svoje kulturne / etničke identitete i, na nivou lokalne samouprave u određenim opštinama u kojima imaju istorijsko prisustvo, usluge na njihovom materinjem jeziku.

⁴ Ustav i Zakon o upotrebi jezika teoretski garantuju apsolutnu ravnopravnost srpskog i albanskog jezika na svim nivoima upravljanja.

⁵ *Izveštaj o primeni Povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima u Srbiji*, 2013. godina, str. 24.

⁶ *Godišnji izveštaj o statusu prava nevećinskih zajednica na Kosovu. NVO Aktiv, Severna Mitrovica 2022.* godine.

Pozadina i metodologija

Ovo istraživanje je sprovedeno u okviru projekta koji su realizovali *Centar za demokratiju i edukaciju - Dolina* u Bujanovcu i NVO *AKTIV* u Severnoj Mitrovici. Najvažniji cilj je da se sprovede komparativna analiza položaja srpske zajednice u četiri opštine na severu Kosova i albanske zajednice u Preševskoj dolini na jugu Srbije. Konkretnije, cilj je bio da se sprovede (kvantitativno) istraživanje javnog mnjenja koje bi se usredsredilo na glavne izazove koje dele dve zajednice i koje bi osmislilo i podelilo set preporuka za dalje akcije koje bi bile usmerene na lokalne i centralne vlasti, međunarodnu zajednicu, kao i na medije i civilno društvo.

Istraživanje se bavilo ispitivanjem sledećih oblasti:

- Integracija, učešće i komunikacija građana sa lokalnim i centralnim vlastima
- Sloboda kretanja između Kosova i Srbije (lična dokumenta i registarske tablice vozila)
- Upotreba jezika
- Perspektiva mladih

U cilju razvoja mešovitih istraživačkih metoda (kvantitativnih i kvalitativnih) i komparativne analize, kako bi se dobili što tačniji podaci o problemima sa kojima se suočavaju Albanci u Preševskoj dolini na jugu Srbije i Srbi na severu Kosova.

Demografija

Pol

Preševska dolina
51.9%

Preševska dolina
48.1%

53.7%
Sever Kosova

ŽENSKI

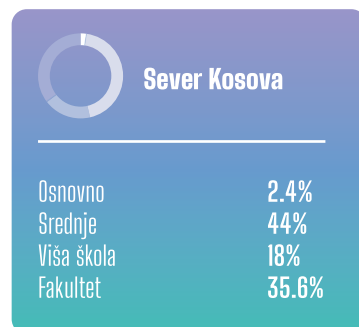

MUŠKI

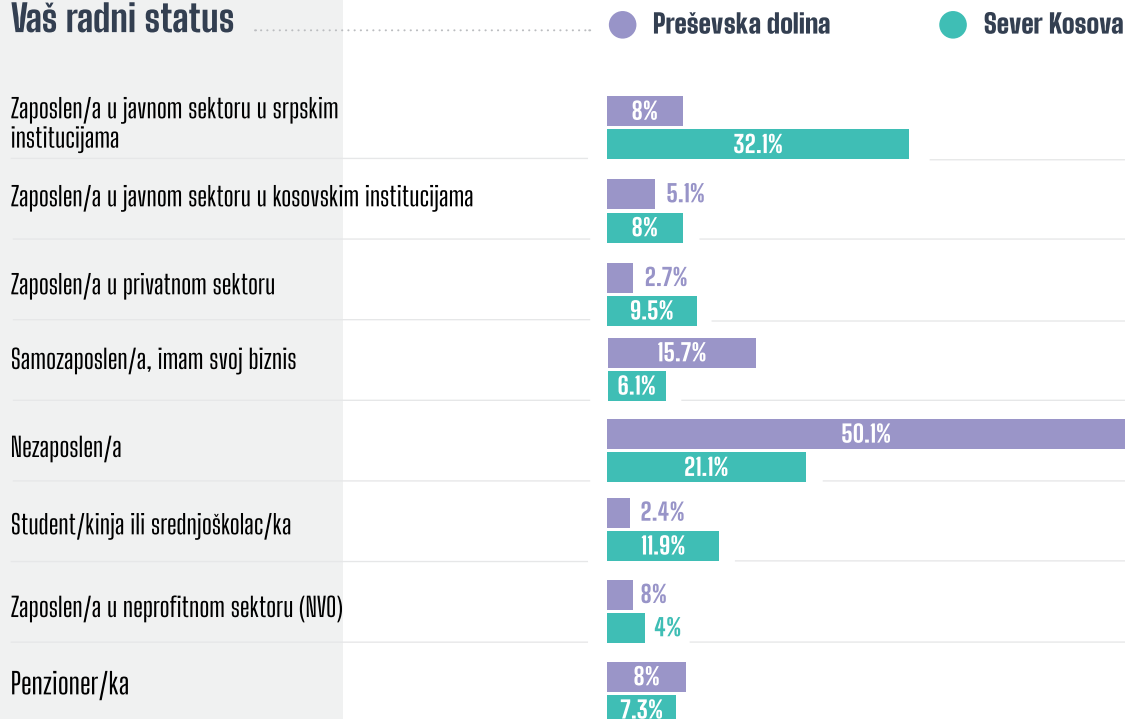
46.3%
Sever Kosova

Prosečna starost ispitanika: Preševska dolina i Sever Kosova - 40 godina starosti

Nivo obrazovanja

Vaš radni status

Mesto prebivališta

Preševska dolina

Preševo	46.9%
Bujanovac	46.4%
Medveda	6.7%

Sever Kosova

Severna Mitrovica	34.7%
Leposavić	24.2%
Zvečan	24.5%
Zubin potok	16.6%

Tip mesta prebivališta

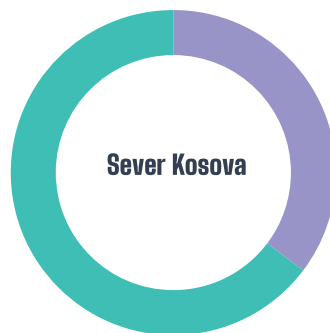
37.6%

Preševska dolina

62.4%

68.5%

Sever Kosova

31.5%

- Urbano
- Ruralno

Rezultati istraživanja

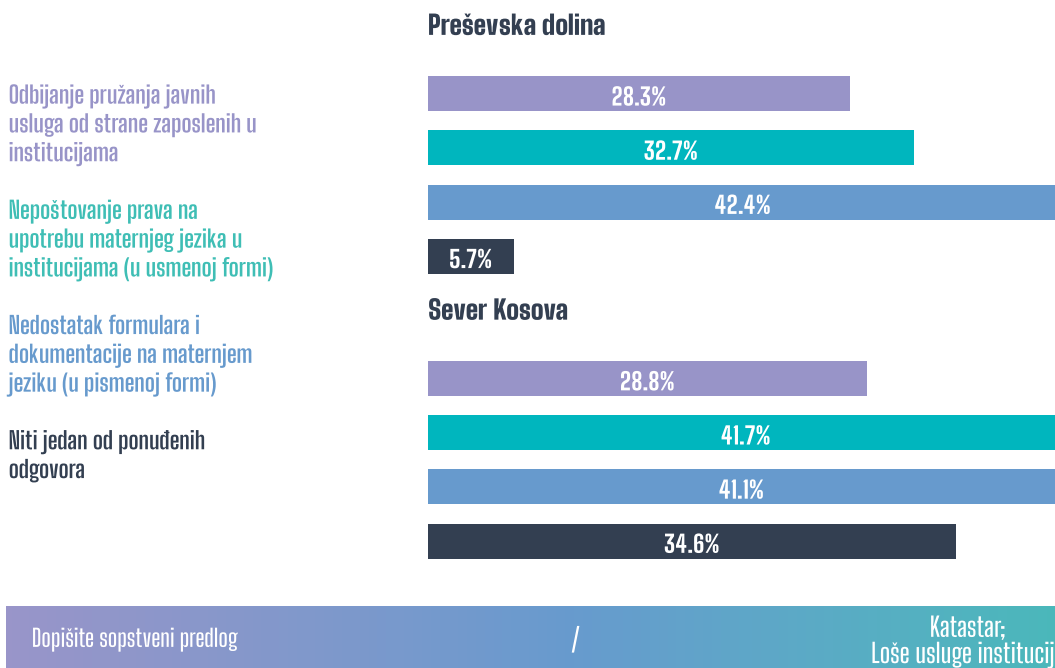

Iz koje vrste medija se najčešće informišete?

Usporedna analiza pokazuje da se ispitanici iz Preševske doline više od ispitanika sa severa Kosova informišu preko tradicionalnih medija i društvenih mreža, dok se ispitanici sa severa Kosova u odnosu na ispitanike iz Preševske doline više informišu putem internet portala medijskih kuća.

2 Govoreći generalno o poštovanju prava albanske zajednice u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa od strane institucija / poštovanju prava srpske zajednice na severu Kosova od strane institucija (na lokalnom i centralnom nivou), sa kojim problemima/preprekama ste se najčešće suočavali?

Dopišite sopstveni predlog / Katastar; Loše usluge institucija

Između ispitanika iz Preševske doline i severa Kosova nema značajnih razlika kada je reč o poštovanju prava kao što su odbijanje pružanja javnih usluga i nedostatak formulara/dokumentacije na maternjem jeziku u pisanoj formi. Ipak, primetno je da su prava srpske zajednice na severu Kosova češće kršena kada je reč o nepoštovanju prava na upotrebu maternjeg jezika u institucijama u usmenoj formi.

3 **Da li lično smatrate da je zakonima garantovan pristup informacijama i javnim uslugama na Vašem maternjem jeziku poštovan na lokalnom nivou, te da li ste u tom smislu zadovoljni uslugama koje pružaju lokalne institucije?**

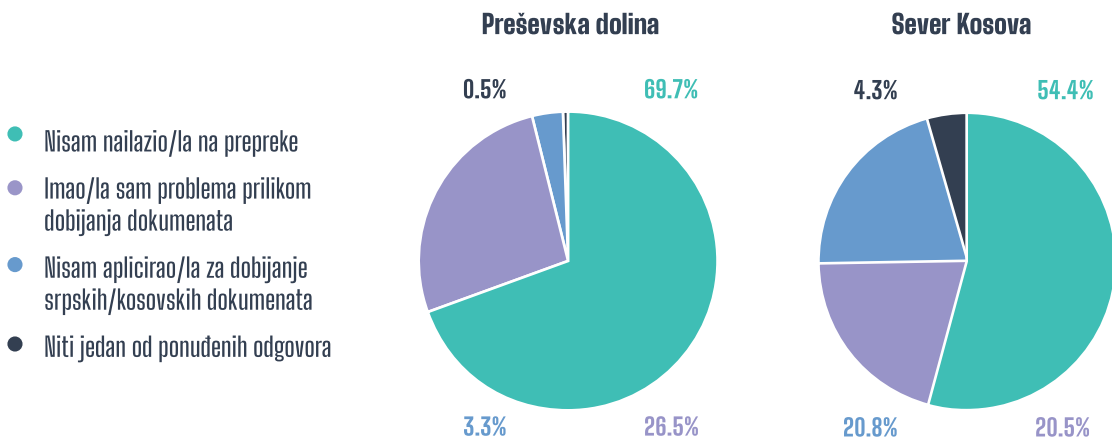
Ispitanici iz Preševske doline u značajno većoj meri nego ispitanici sa severa Kosova smatraju da se zakoni koji garantuju pristup informacijama i javnim uslugama na maternjem jeziku ne poštuju na lokalnom nivou.

4 **Koliko identifikacionih dokumenata (lična karta i/ili pasoš) lično posedujete?**

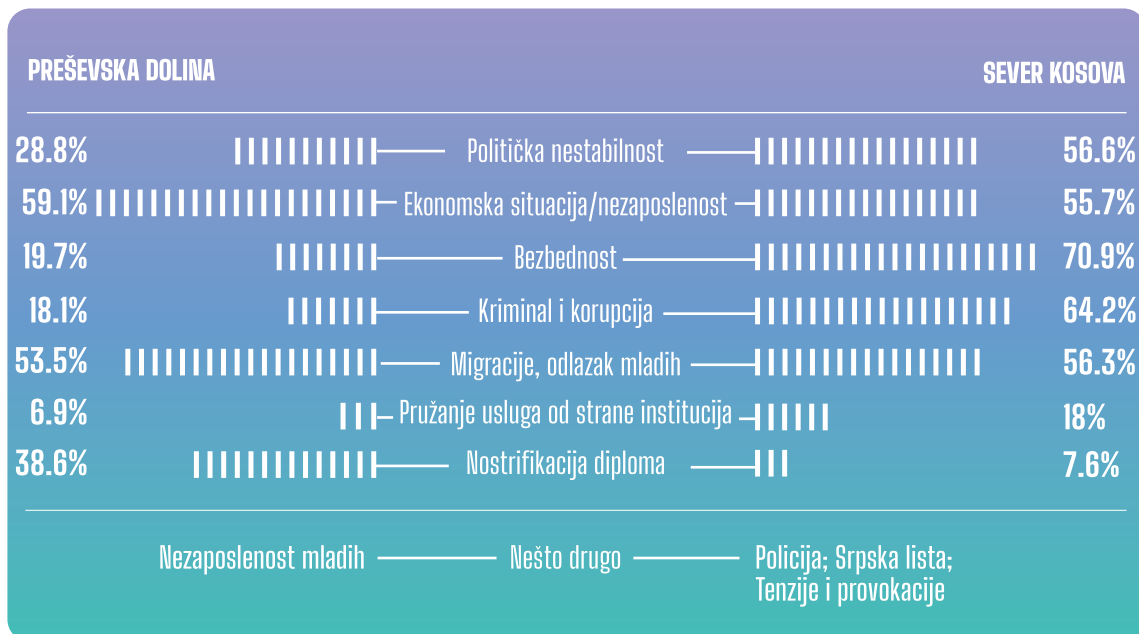
Rezultati istraživanja ukazuju na specifičnu razliku kada je reč o identifikacionim dokumentima između ispitanika iz Preševske doline i severa Kosova. Naime, ispitanici iz Preševske doline dominantno poseduju dokumenta izdata od strane institucija Republike Srbije. Sa druge strane, ispitanici sa severa Kosova dominantno poseduju dokumenta izdata i od srpskih i od kosovskih institucija. Ipak, svaki četvrti ispitanik sa severa Kosova poseduje samo srpska dokumenta.

5 Kada je reč o pristupu srpskim dokumentima / kosovskim dokumentima, da li ste imali problema prilikom apliciranja i/ili dobijanja istih?

Podaci pokazuju da su ispitanici iz Preševske doline neznatno češće nailazili na probleme prilikom apliciranja za dobijanje srpskih dokumenata, nego što su se sa problemima suočavali ispitanici sa severa Kosova kada su pokušali da izvade dokumenta kod kosovskih institucija. Primetno je da svaki peti ispitanik sa severa Kosova nije aplicirao za dobijanje kosovskih dokumenata, dok sa druge strane veoma mali broj ispitanika iz Preševske doline nije aplicirao za dobijanje srpskih dokumenata.

Šta je, po Vašem mišljenju, najveći problem u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa / u opštinama na severu Kosova?

Za ispitanike Preševske doline najveći problem predstavljaju (1) ekonomska situacija i nezaposlenost, (2) migracije i odlazak mladih i (3) nostrifikacija diploma. Sa druge strane, za ispitanike sa severa Kosova, najveći problemi sa kojima se suočavaju su (1) ugrožena bezbednost, (2) kriminal i korupcija i (3) politička nestabilnost / ekonomska situacija i nezaposlenost/migracije i odlazak mladih (ova tri problema imaju gotovo identičnu učestalost).

7 Prema Vašem mišljenju, život za Albance u Preševskoj dolini / život za Srbe na severu Kosova za tri godine biće:

Dobijeni podaci iz uporedne analize pokazuju izraziti pesimizam kada je u pitanju kvalitet života u skorijoj budućnosti kako na severu Kosova, tako i u Preševskoj dolini. Ispitanici sa severa Kosova značajno više nego ispitanici Preševske doline smatraju da će život za Srbe na severu Kosova u naredne tri godine biti gori. Ovaj stav među ispitanicima na severu Kosova deli 7 od 10 ispitanika. Sa druge strane, 6 od 10 ispitanika Preševske doline smatra da će život za Albance u naredne tri godine biti gori.

● Pitanje za mlade (od 18 do 29 godina): Da li (svoju) budućnost (u naredne tri godine) vidite u Srbiji/na Kosovu?

Posledica pesimizma i izostanka vere u kvalitetniji život u obe sredine (u Preševskoj dolini i na severu Kosova) posledično dovodi do porasta motivacije za iseljavanjem kod mladih ispitanika. Ispitanici na severu Kosova nešto više nego ispitanici Preševske doline razmišljaju da u naredne tri godine napuste mesto/državu u kojoj žive.

9 Potpitanje za mlade (od 18 do 29 godina): Koji su to preduslovi koji bi trebalo da budu ispunjeni kako biste odlučili da ostanete i gradite budućnost u Srbiji / na Kosovu?

	Preševska dolina	Sever Kosova
Poboljšana bezbednosna situacija na lokalnom nivou	28.7%	37.4%
Potpuna integracija Albanaca u srpski sistem	14.7%	1%
Značajno poboljšanje ekonomske situacije na lokalnom nivou (putem javnih ulaganja)	31.7%	42.4%
Integracija Preševske doline u Kosovo (u formi razmene teritorija)	21%	6.1%
Drastično smanjena korupcija i nepotizam u radu i funkcionisanju lokalnih institucija	31.1%	42.4%
Značajno smanjenje upliva nacionalističke retorike u nastupima političara i društvenih aktera	15.3%	19.2%
Postizanje konačnog i sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine	26.3%	26.3%
Nešto drugo	Preševska dolina /	Smanjenje kriminala; Više prilika za zapošljavnaje; Poštovanje prava

Najvažniji preduslovi da bi mladi ispitanici iz Preševske doline ostali da žive u Srbiji su (1) Značajno poboljšanje ekonomske situacije na lokalnom nivou (putem javnih ulaganja), (2) Drastično smanjena korupcija i nepotizam u radu i funkcionisanju lokalnih institucija i (3) Poboljšana bezbednosna situacija na lokalnom nivou. Za mlade ispitanike sa severa Kosova, najvažniji preduslovi ostanka na Kosovu su (1) Drastično smanjena korupcija i nepotizam u radu i funkcionisanju lokalnih institucija, (2) Značajno poboljšanje ekonomske situacije na lokalnom nivou (putem javnih ulaganja) i (3) Poboljšana bezbednosna situacija na lokalnom nivou. Za obe grupe mladih na četvrtom mestu po važnosti je postizanje konačnog i sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine.

Prema Vašem mišljenju koji su to preduslovi koje je neophodno ispuniti kako bi se ekonomska situacija u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa / opštinama na severu Kosova poboljšala?

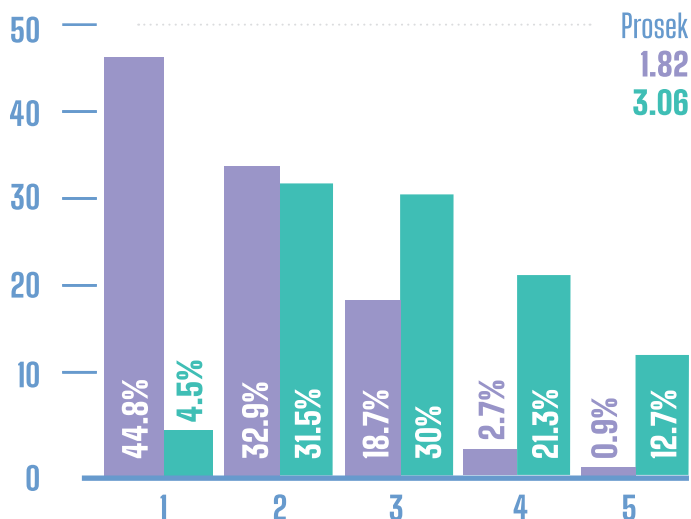
	Preševska dolina	Sever Kosova
Transparentniji i odgovorniji rad institucija i pojedinaca zaposlenih u istim	27.2%	38.7%
Efektivnija borba protiv korupcije i nepotizma	49.7%	68.4%
Povećana javna ulaganja na lokalnom nivou	19.1%	19.3%
Finansijska pomoć privatnim preduzetnicima na lokalnom nivou	13.7%	20.9%
Olakšane procedure prilikom vršenja poslovanja	13.9%	21.1%
Kvalitetnije bezbednosno okruženje	16.9%	34.6%
Izrada plana lokalne samouprave za dugoročni ekonomski razvoj	12.4%	30.4%
Adekvatnije sproveden proces institucionalne integracije	10.4%	4.9%
Jasnija posvećenost donosioca odluka na centralnom nivou o poboljšanju ekonomskih uslova u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa	35.9%	19.3%
Nešto drugo	Preševska dolina Otvaranje fabrika	Sever Kosova Više ulaganja iz Srbije; Više mogućnosti za zaposlenje
Niti jedan od ponuđenih odgovora	1.2%	4.3%

Kao najvažnije preduslove koji bi mogli dovesti do poboljšanja ekonomske situacije u Preševskoj dolini ispitanici izdavaju (1) Efektivniju borbu protiv korupcije i nepotizma, (2) Jasniju posvećenost donosioca odluka na centralnom nivou poboljšanju ekonomskih uslova u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa i (3) Transparentniji i odgovorniji rad institucija i pojedinaca zaposlenih u istim. Sa druge strane, ispitanici sa severa Kosova kao najvažnije preduslove koji bi mogli dovesti do poboljšanja ekonomske situacije na severu Kosova ističu (1) Efektivniju borbu protiv korupcije i nepotizma, (2) Transparentniji i odgovorniji rad institucija i pojedinaca zaposlenih u istim i (3) Kvalitetnije bezbednosno okruženje.

Na skali od 1 do 5, gde je 1 “izuzetno loši”, a 5 “odlični” ocenite stanje trenutnih međuetničkih odnosa između zajednica u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa / zajednica u opštinama na severu Kosova?

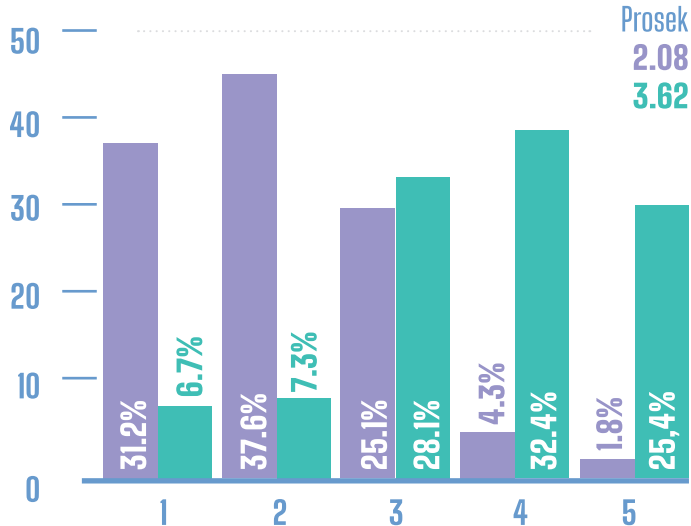
Preševska dolina

- Albanaca i Srba
- Albanaca i drugih nacionalnosti u Vašoj lokalnoj sredini

Sever Kosova

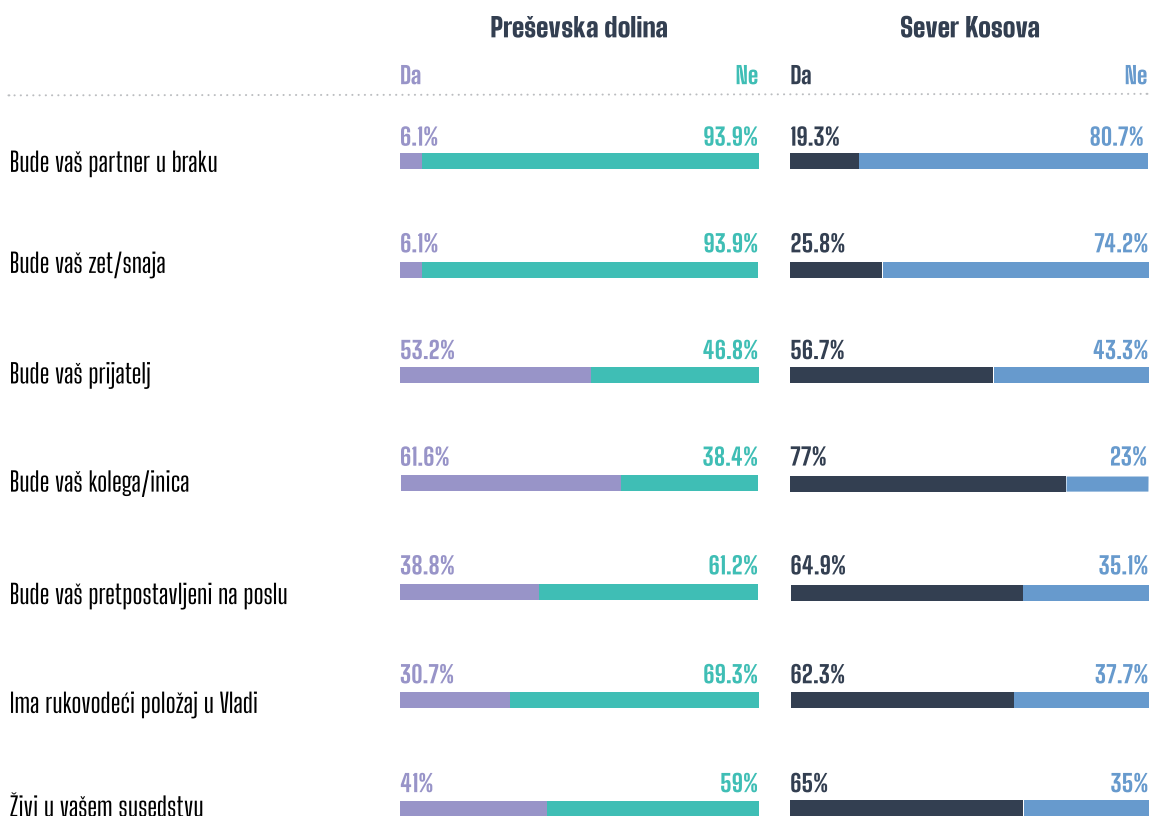
- Srba i Albanaca
- Srba i drugih nacionalnosti u Vašoj lokalnoj sredini

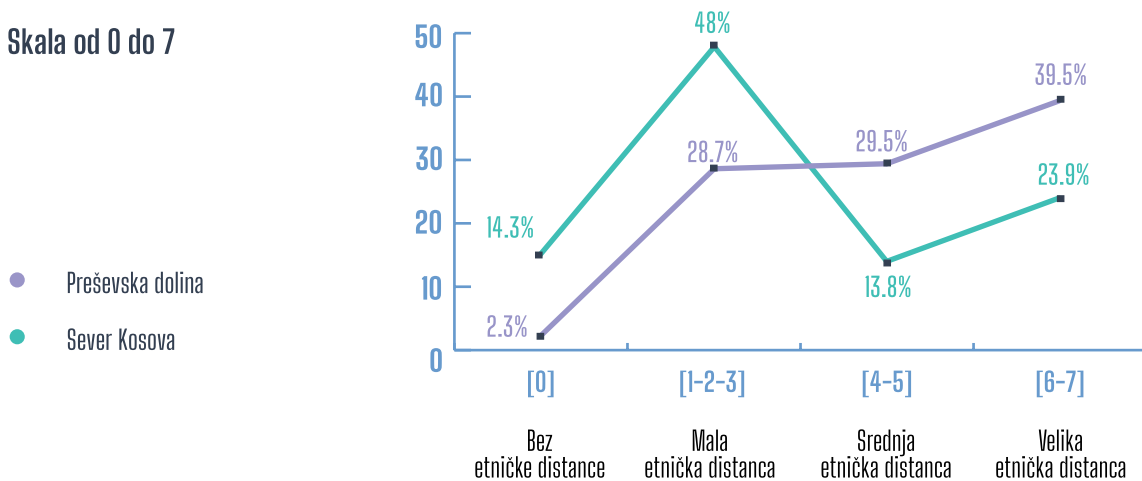
Podaci iz istraživanja pokazuju da ispitanici sa severa Kosova odnose Srba i Albanaca, kao i Srba i drugih nacionalnosti ocenjuju boljim, nego što ispitanici Preševske doline ocenjuju odnose Albanaca i Srba, kao i Albanaca i drugih nacionalnosti. Posebno je izražena razlika kada govorimo o odnosima između Srba i Albanaca sa pripadnicima drugih nacionalnosti, gde možemo videti da su odnosi Srba sa drugim nacionalnostima na severu Kosova ocenjeni boljim (57.8%), nego odnosi Albanaca sa drugim nacionalnostima u Preševskoj dolini (34%).

U tabeli pred Vama nalazi se sedam različitih vrsta kontakata koje možete ostvariti sa pripadnicima srpske nacionalnosti /albanske nacionalnosti. Molimo Vas da za svaki od njih odgovorite na osnovu prvog utiska. Odgovarate sa DA ili NE.

Da li biste prihvatili da pripadnik/ca srpske nacionalnosti /albanske nacionalnosti:

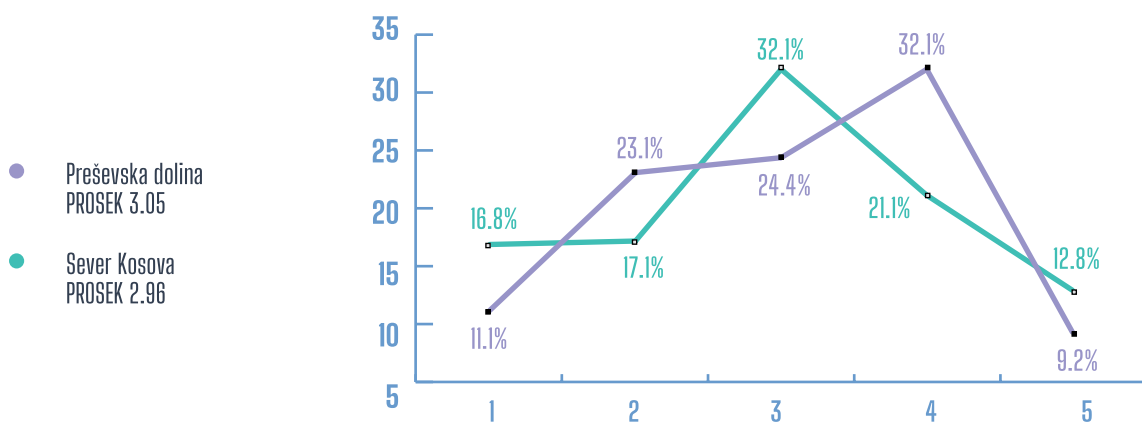
Skala od 0 do 7

Uvidi iz istraživanja pokazuju da je etnička distanca izraženija kod ispitanika Preševske doline, nego kod ispitanika na severu Kosova. Gotovo je šest puta više ispitanika bez etničke distance na severu Kosova, nego u Preševskoj dolini. Takođe, skoro svaki drugi ispitanik na severu Kosova ima etničku distancu malog intenziteta. Sa druge strane, 7 od 10 ispitanika u Preševskoj dolini ima visok stepen etničke distance, naspram svakog četvrtog ispitanika sa severa Kosova.

13 U kojoj meri ste upoznati sa Sporazumom o slobodi kretanja i njegovoj primeni (korišćenje putnih dokumenata, putnih isprava za maloletna lica, vozačkih dozvola, itd)?

Prema nalazima iz istraživanja čini se da nema velikih razlika u informisanosti o sporazumu o slobodi kretanja i njegovoj primeni, iako je primetno da su ispitanici sa severa Kosova nešto manje upoznati sa Sporazumom.

14 Da li je i u kojoj meri uvođenje režima stikera/nalepnica uticalo na slobodu kretanja, poredeći ga sa prethodnim periodom (bez stikera)?

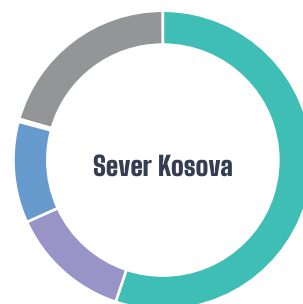
Ispitanici iz Preševske doline i severa Kosova dele stav da je uvođenje režima stikera / nalepnica otežalo slobodu kretanja. Ukupno 7 od 10 ispitanika Preševske doline deli ovaj stav i 6 od 10 ispitanika sa severa Kosova.

15 Da li ste u poslednjih godinu dana prilikom putovanja sa Kosova u Srbiju i obratno bili izloženi neprijatnoj situaciji (izazvanu od strane organa reda) ili Vam je prelazak bio onemogućen?

- Nisam doživeo/la neprijatnost **89%**
- Doživeo/la sam neprijatnost **2.6%**
- Zbog dokumenata; Zbog vakcine protiv Covid-19; Detaljan pretres osoba i prtljaga
- Prelazak mi je bio onemogućen **2.8%**
- Nešto drugo: Sertifikat o Covid-19 vakcinaciji; No ID **1.2%**
- Nisam putovao/la između Kosova i Srbije **4.4%**

- Nisam doživeo/la neprijatnost **55%**
- Doživeo/la sam neprijatnost **14.1%**
- Problemi oko stikera; Loš tretman od strane policijskih službenika
- Prelazak mi je bio onemogućen **10.7%**
- Nešto drugo: Sertifikat o Covid-19 vakcinaciji; No ID **0%**
- Nisam putovao/la između Kosova i Srbije **20.2%**

Podaci pokazuju da se značajno veći broj ispitanika sa severa Kosova prilikom putovanja (Kosova-Srbija) nalazio u neprijatnoj situaciji u odnosu na ispitanike Preševske doline. Takođe, značajno učestalije je ispitanicima sa severa Kosova prelazak bio onemogućen u odnosu na ispitanike iz Preševske doline. Podaci pokazuju i da svaki peti ispitanik sa severa Kosova nije putovao prema Srbiji u poslednjih godinu dana.

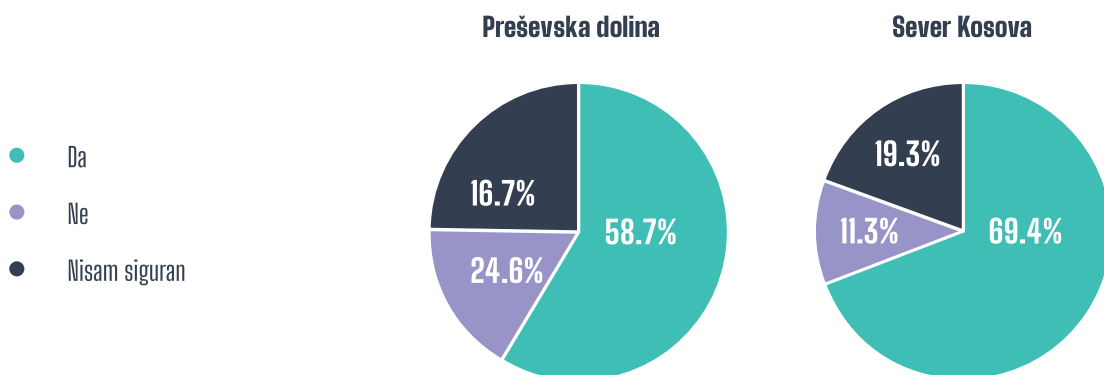
10 Koji su to faktori koji, prema Vašem mišljenju, utiču na Vašu percepciju ugroženosti lične bezbednosti na lokalnom nivou?

	Preševska dolina	Sever Kosova
Zapaljivi/nacionalistički rečnik političara (donosioca odluka) i istaknutih društvenih aktera	46.3%	48.6%
Bezbednosni/međuetnički incidenti na Kosovu i/ili u Srbiji	15.3%	63.3%
Ilegalna migratorna kretanja na lokalnom nivou	12.7%	5.8%
Posledice odluka donetih u okviru procesa pregovora između Beograda i Prištine	22.7%	45.6%
Elementarne nepogode	13.2%	1.8%
Politička nestabilnost na Kosovu i/ili u Srbiji	24.4%	38.2%
Medijski natpisi u kojima se pripadnici Vaše zajednice obeležavaju na uvredljiv način	14.5%	30%
Nešto drugo	Preševska dolina /	Sever Kosova Ponašanje policije
Niti jedan od ponuđenih odgovora	1.5%	5.8%

Na percepciju ugroženosti lične bezbednosti na lokalnom nivou kod ispitanika Preševske doline najviše utiču (1) Zapaljivi/nacionalistički rečnik političara (donosioca odluka) i istaknutih društvenih aktera, (2) Politička nestabilnost na Kosovu i/ili u Srbiji i (3) Posledice odluka donetih u okviru procesa pregovora između Beograda i Prištine.

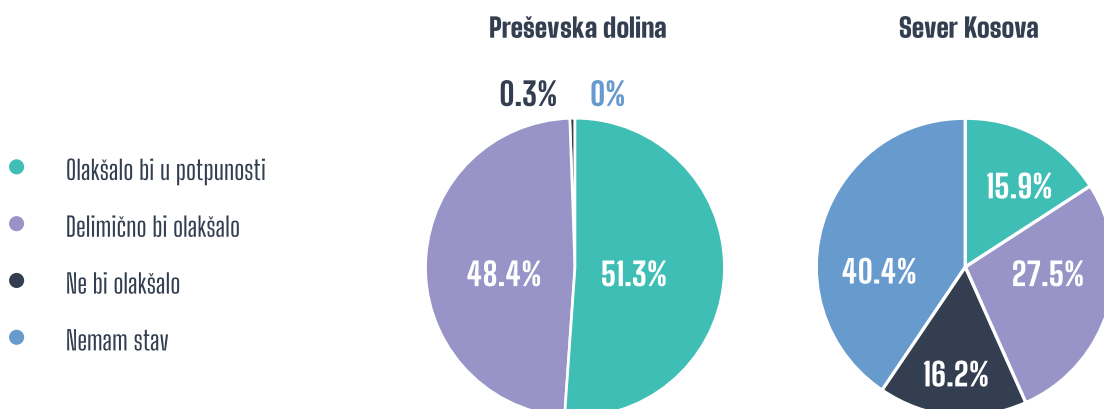
Sa druge strane, na percepciju ugroženosti lične bezbednosti na lokalnom nivou kod ispitanika na severu Kosova najviše utiču (1) Bezbednosni/međuetnički incidenti na Kosovu i/ili u Srbiji, (2) Zapaljivi/nacionalistički rečnik političara (donosioca odluka) i istaknutih društvenih aktera i (3) Posledice odluka donetih u okviru procesa pregovora između Beograda i Prištine.

17 Da li smatrate da bi politički predstavnici Albanaca iz Preševske doline / politički predstavnici Srba sa (severa) Kosova trebalo direktno da učestvuju i budu predstavljeni u pregovorima između Beograda i Prištine?

Ispitanici sa juga Srbije i severa Kosova dele mišljenje da bi politički predstavnici iz njihovih lokalnih sredina trebalo direktno da učestvuju i budu predstavljeni u pregovorima između Beograda i Prištine. Primetno je da je zastupljenost ovog stava nešto učestalija kod ispitanika sa severa Kosova.

18 Na koji način bi Vam obostrano priznavanje diploma (verifikacija/nostifikacija diploma) stečenih na Kosovu / u srpskom obrazovnom sistemu olakšalo proces zapošljavanja i profesionalne pokretljivosti unutar i van Srbije / Kosova?

Uporedna analiza odgovora na ovo pitanje pokazuje veću zainteresovanost i potrebu kod ispitanika Preševske doline da se problem nostrifikacije diploma reši. Gotovo svaki ispitanik Preševske doline je naveo da bi rešavanje problema nostrifikacije diploma olakšalo proces zapošljavanja i profesionalne pokretljivosti. Sa druge strane, 43.4% ispitanika sa severa Kosova deli to mišljenje, ali isto tako 40% ispitanika sa severa Kosova nema izgrađen stav po ovom pitanju.

Na ponudenoj listi društveno-političkih činilaca u koga imate najviše poverenja?

	Preševska dolina	Sever Kosova
Vlada Kosova	64.3%	1.2%
Vlada Srbije	8.3%	21.8%
Predsednica Kosova	37.3%	0.6%
Predsednik Srbije	6.3%	17.7%
Koordinaciono telo za Preševsku dolinu/ Kancelarija za Kosovo i Metohiju	12.5%	4.9%
Gradonačelnik/ca Vaše matične opštine u Preševskoj dolini / na Severu Kosova	13.2%	1.5%
Koalicije Albanaca doline i/ili Alternativa za promene / Srpska lista	21.7%	2.4%
Opozicioni politički činicioci	1.2%	1.8%
Mediji na srpskom jeziku	2.7%	2.8%
Mediji na albanskom jeziku	17.5%	0.3%
Lokalne nevladine organizacije	0.3%	11.6%
Niti jedan od ponuđenih odgovora	0.5%	50.8%

Ispitanici Preševske doline najviše poverenja imaju u (1) Vladu Kosova, (2) Predsednicu Kosova i (3) Medije na albanskom. Sa druge strane, ispitanici sa severa Kosova najviše poverenja imaju u (1) Vladu Srbije, (2) Predsednika Srbije i (3) Lokalne nevladine organizacije. Posebno je važan podatak da svaki drugi ispitanik sa severa Kosova navodi da nema poverenja niti u jednu od ponuđenih institucija.

Preševska dolina

Republičkoj izbornoj komisiji – PROSEK 2.59

Policiji – PROSEK 2.66

Pravosudnim organima – PROSEK 2.6

Zaštitniku građana (Ombudsmanu) – PROSEK 2.74

Sever Kosova

Republičkoj izbornoj komisiji – PROSEK 1.72

Policiji – PROSEK 1.67

Pravosudnim organima – PROSEK 1.94

Zaštitniku građana (Ombudsmanu) – PROSEK 2.2

Kada su u pitanju navedene institucije, istraživanje pokazuje da ispitanici Preševske doline imaju veći stepen poverenja od ispitanika sa severa Kosova. Ispitanici Preševske doline, kao i ispitanici sa severa Kosova najviše veruju Zaštitniku građana (Ombudsmanu). Najmanje poverenja ispitanici Preševske doline imaju u Republičku izbornu komisiju, dok ispitanici sa severa Kosova najmanje poverenja imaju u policiju.

21 Na ponudenoj listi međunarodnih subjekata, u koga imate najviše poverenja kada je reč o (potencijalnom) promovisanju i unapređivanju prava Vaše zajednice?

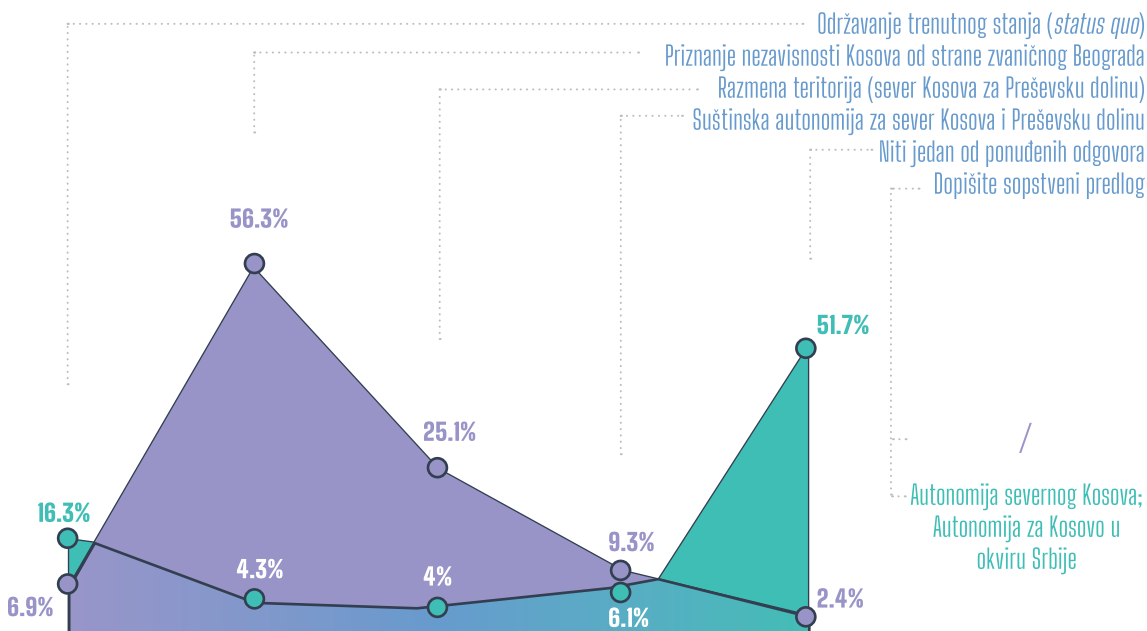
Preševska dolina	
Evropska unija (EU)	35.2%
SAD	67%
OEBS (OSCE)	7.9%
Ujedinjene nacije (UN)	9.3%
NATO	47.5%
Nešto drugo	/
Niti jedan od ponuđenih odgovora	0.5%

Sever Kosova	
Evropska unija (EU)	7.4%
SAD	9.8%
OEBS (OSCE)	2.1%
Ujedinjene nacije (UN)	20.5%
NATO	3.7%
Nešto drugo	KFOR; Rusija
Niti jedan od ponuđenih odgovora	58.7%

Ispitanici Preševske doline najviše poverenja imaju u (1) SAD, (2) EU i (3) NATO. Sa druge strane, ispitanici sa severa Kosova najviše poverenja imaju u (1) UN (2) SAD i (3) EU. Međutim, razlike u stepenu poverenja su veoma velike, posebno kada govorimo o poverenju u SAD, NATO i EU. Osim toga, gotovo 60% ispitanika sa severa Kosova navodi da nema poverenja niti u jednog od ponuđenih aktera.

22 Koji od ponuđenih scenarija mogućeg sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine bi bio najprihvatljiviji za albansku zajednicu Preševske doline / za srpsku zajednicu na severu Kosova?

● Preševska dolina ● Sever Kosova

Kada je reč o mogućim scenarijima sveobuhvatnog sporazuma između Beograda i Prištine vidimo značajne razlike između ispitanika Preševske doline i severa Kosova. Pre svega, ispitanici sa severa Kosova u najvećoj meri odbijaju bilo koji od ponuđenih odgovora, a mimo toga jedini scenario sa dvocifrenim procentom podrške je održavanje trenutnog statusa (*status quo*). Sa druge strane, ispitanici Preševske doline najviše podržavaju priznanje nezavisnosti Kosova od strane zvaničnog Beograda. Takođe, svaki četvrti ispitanik Preševske doline podržava i scenario koji podrazumeva razmenu teritorija (sever Kosova za Preševsku dolinu). Mali procenat ispitanika Preševske doline podržava *status quo*.

Iz ovih rezultata može se zaključiti da Srbi na severu Kosova i Albanci u Preševskoj dolini na jugu Srbije sebe vide kao da imaju niz zajedničkih problema – sa veoma značajnim izuzetkom sigurnosti i bezbednosti, koji, iz možda razumljivih razloga, predstavljaju mnogo veću brigu za Srbe na severu. Sličan broj (oko 40%) ispitanika iz svake grupe je prijavio probleme u vezi sa uslugama koje su im lično pružene ili (pisanim) informacijama na svom maternjem jeziku, što ukazuje na šire i dublje institucionalne probleme u obezbeđivanju primene zakona koji uređuju i regulišu prava manjinskih zajednica. Takođe je zanimljiva činjenica da izgleda da postoji raširen pesimizam kada je u pitanju materijalno blagostanje, ekonomska pitanja i izgledi za zapošljavanje. Zaista veliki procenat ispitanika iz obe zajednice naveo je nezaposlenost i migraciju kao neke od najznačajnijih izazova sa kojima se suočavaju. Ovo je stvorilo osećaj apatije, razočaranja i nepoverenja u institucionalne i političke aktere, kao i široko rasprostranjeno uverenje da će se, generalno, uslovi života pogoršati u narednih nekoliko godina. Štaviše, etnička distanca između Srba i Albanaca (i u Srbiji i na Kosovu) je i dalje приметna, ali bi se možda mogla posmatrati kao svetla tačka, u smislu da je relativno veliki broj ispitanika signalizirao otvorenost u smislu ličnih veza sa pripadnicima drugih grupa.

Kada je reč o formulisanju politike, ključno pitanje je u kojoj meri se brige građana uzimaju u obzir u procesima donošenja odluka i da li su njihovi politički predstavnici artikulirali kolektivne potrebe na način koji može da dovede do opipljivih (pozitivnih) promena u sadašnjim uslovima života. U tom smislu, čini se da postoji zajedničko nezadovoljstvo ukupnim pravcem društveno-političkog razvoja, od čega veliki deo može da bude rezultat nedostatka aktivnog uključivanja i angažovanja u procesima (kao što je proces dijaloga, kada se govori o kosovskim Srbima) koji imaju značajan uticaj na njihovu egzistenciju. U tom pogledu, a uzimajući u obzir zajedničke brige i probleme, bilo bi od koristi za jače povezivanje zajednica Preševske doline na jugu Srbije i severa Kosova, u cilju uspostavljanja kanala saradnje i razmene informacija, kao i podizanja nivoa razumevanja među njima .

